

FOLKE VIRKE

Februar - Marts - April 2020

Hvorfra kommer forandring?

www.folkevirke.dk

Sådan opnår vi respektfulde forandringer

3

Af Jeanne Bau-Madsen,
næstformand i Folkevirke

Verdenskrige efterfulgt af fredsbestræbelser

4

Af Aage Brejnrod,
tidl. borgmester i Kalundborg

Børneopdragelse – nogle gode sigtepunkter

12

Af Kim Reinhard, AKT-lærer

FOLKEVIRKE

Social, kulturel og politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE

Oplag: 1.200 . ISSN 0015-5845

**Deadline for næste nummer:
15. april 2020**

Bladet kan kun bestilles ved direkte henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
E-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 60 + porto.

Særpris for klassesæt.

Bladabonnement kr. 210 + porto pr. år

Medlemskab kr. 400 pr. år

Beløbene kan indbetales på

Folkevirkes konto:

Reg.nr. 7031 . Kontonr. 1099538

Redaktion

Annemarie Balle (ansvarshavende)
Firkløvervej 1
2400 København NV
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle

Næstformænd:

Jeanne Bau-Madsen

Mona Jensen

Kasserer: Tove Hinriksen

Ulla-Brita Gregersen

Karen Hallberg

Ulla Lunde Hansen

Katina A. Rasmussen

Tove Kristensen

Lene Lund

Britta Poulsen

Susanne Tarp

Tryk og layout

Aars Bogtryk & Offset, tlf. 98 62 17 11

E-mail: aarsbogtryk@aarsavis.dk

Layout: Louise Christensen

Genrefotos: www.colourbox.dk

FORENINGEN AF
DANSKE KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Hvorfra kommer forandring?

Mange lever uden at være i tæt kontakt med det omgivende samfund og er ofte ikke klar over deres egne ressourcer. Det er vigtigt at blive opmærksom på sine egne ressourcer og også finde frem til, hvordan de kan udnyttes bedst muligt.

Folkevirke har under overskriften »Hvorfra kommer forandring« gennem det seneste års tid gennemført en række møder, hvor vi er gået uden for egne rækker for at få andre deltagergrupper i tale. Typisk grupper, som ikke har haft en forankring i foreningslivet.

Det har ikke været let at få disse grupper i tale, da mange ofte holder sig uden for gængse fællesskaber.

Men det er lykkedes – og gennem dialog og åbne samtaler er en række emner sat til debat. Emner, som Folkevirke mener kan være centrale, når man taler om forandringer – både for den enkelte og set i et større samfundsmæssigt perspektiv.

Det har været emner som bl.a.: Kulturel identitet – Religionens plads i samfundet og betydning for den enkelte – Demokratiopfattelser – Dannelse – Social kontrol – Personlig integritet – Børneopdragelse (i skolen/børneinstitutionen og i familien med ansvarsfordeling) samt muligheder for personlige valg. I dette temanummer gengives nogle af hovedlinjerne for en række af tema-debatterne, ligesom der fortælles om nogle metoder, der har været anvendt i forbindelse med debatterne.

Det er Folkevirkes håb, at både emner og metoder kan give afsæt for fortsatte debatter rundt om i landet – og i miljøer, hvor forskellige kulturer mødes.

God læselyst og på gensyn i Folkevirke!

Annemarie Balle, redaktør

INDHOLD

Sådan opnår vi respektfulde forandringer	3
Refleksioner om den demokratiske udvikling i Danmark: Verdenskrige efterfulgt af fredsbestræbelser	4
Betragtninger om dannelse: - At forstå sig selv og være en del af et større hele - Dannelse og historisk bevidsthed hænger tæt sammen - Den vigtige selvforståelse og sociale kompetencer - Dannelsens grundlag er under pres - Gamle dages gode opførelse kan også bruges i dag	8
Hvorfra kommer forandring: Børneopdragelse – nogle gode sigtepunkter	12
Metoder som kan fremme den demokratiske samtale.	14
Betragtninger i mulighederne for personlige valg: Den umenneskelige nationalisme	17
Tillykke til Folkevirkes formand!	19
Folkevirke info	20
Folkevirkes landsmøde 2020: Ja til engagement	21
Arrangementskalender 2020	22
»Kvindestemmer« 2020: Eftermiddag fyldt med indlevelse og eftertanke.	24

Forsidefoto nederst t.v.: Den tyske filosof Jürgen Habermas. Foto: Wikipedia.

Sådan opnår vi *respektfulde* forandringer

Af Jeanne Bau-Madsen, Folkevirke

I Folkevirke gennemføres mange samtaler og debatskabende aktiviteter. Her lægges der vægt på, at deltagerne taler med hinanden og ikke til hinanden.

Forskellige meninger er velkomne, så længe det er positive uenigheder. Man kan sige, at det er sundt at være uenige. Det er altid godt at kende modpartens meninger, så man kan bygge egne argumenter op! Folkevirke ønsker at sætte samtalen og sproget i centrum, for på den måde bør vi indrette vores sameksistens. I Folkevirke bygger vi på den tyske filosof Jürgen Habermas' demokratiteoretiske overvejelser om den herredømmefri samtale og overbevisningskraften i det bedste argument. Habermas mener, at demokrati og fornuftig samtale er den eneste retfærdige styreform, hvor mennesker af fri vilje danner et fællesskab med hinanden.

Gennem aktiviteter skabes der i Folkevirke rammer for fordybelse i temaer og lægges op til, at deltagerne involverer sig i et forpligtende fællesskab. Folkevirke mener, at når den enkelte påtager sig mere ansvar, så vil det automatisk også udmøntes i større handlekraft.

Som en følge af, at samtalepartnerne deltager i de forpligtende, demokratiske debatter, bliver de samtidig klar over deres livskompetencer og får dem udbygget, og det er Folkevirkes forventning, at det vil påvirke deltagerens handlekraft i positiv retning.

Et af de emner, Folkevirke har taget op til diskussion, er interkulturel kommunikation. Med mig, Jeanne Bau-Madsen, cand.pæd., næstformand i Folkevirke, som moderator valgte Folkevirke at tage dette emne op, da vi mener, det er vigtigt for at sikre demokratiet, at vi tager en samtale – en diskussion – om dette.

Vigtige emner

Før diskussionen startede, blev følgende emner defineret:

Kommunikation: I klassisk kommunikationsteori gik man ud fra, at man kunne skabe klar kommunikation, hvis man formulerede sig tydeligt nok. Siden er man blevet mere opmærksom på, at modtageren altid vil fortolke et budskab i forhold til sin viden på området (forforståelse). Envejs-kommunikation, tovejs-kommunikation og masse-kommunikation blev defineret.

Interkulturel kommunikation: Når personer fra forskellige kulturer taler sammen, er det interkulturel kommunikation. Der er mange ligheder mellem interkulturel kommunikation og anden kommunikation, men én forskel er meget vigtig: Begge personer kan bruge kultur som forklaring på, at de er uenige. Jo flere erfaringer man har med interkulturel kommunikation, jo mere bevidst kan man blive om, hvilke personlige, sociale eller kulturelle forskelle, som får betydning i en samtale.

Før ordet blev frit, blev Jürgen Habermas' regler repeteret:

Forståelighed: Samtalepartnere skal tale samme sprog, og det skal

tales korrekt. Ebbe Rohdes monolog skrevet af Mark Twain »Begravelsen i Nevada« blev brugt som et godt eksempel på, hvordan samtalepartnerne kan have vidt forskellige referencerammer og sprogbrug.

Sandhed: Det, der omtales, skal findes i virkeligheden, man må ikke lyve eller fortælle usandheder. Vi talte om, at det i nogle kulturer er uhøfligt at modsige fx en vært. I den sorte skole skulle eleven sige det, læreren gerne ville høre. Denne pædagogik hersker stadig i nogle kulturer. **Rigtighed:** Det, man siger, skal være i overensstemmelse med gældende normer. Det er vigtigt, at samtalepartnere har samme opfattelse af gældende normer. Problemer kan opstå, hvis deltagerne har forskellig religiøs eller kulturel baggrund.

Ærlighed: Man skal mene, det man siger. Ironi, løgn og skjulte intentioner dur ikke!

Med denne fælles viden blev ordet givet frit. Det blev en interessant debat. Vi fandt ud af, at forskellige kulturer ikke kun forekommer, når man kommer fra forskellige lande, men også at man er fra forskellige generationer eller har en forskellig religiøs baggrund. Og det var blot de forskelle, der kom frem i den gruppe, der deltog!

Moderatoren sluttede mødet med at slå fast, at man viser, at man har interkulturel kompetence

- hvis man kan reflektere over sig selv og andre
- hvis man kan handle med forståelse og respekt for både forskelle og ligheder.

Verdenskrige efterfulgt af fredsbestræbelser

Af tidl. borgmester
i Kalundborg
Aage Brejnrod

Ingen ved, hvad 2020 vil bringe bortset fra, at det i hvert fald bliver året, hvor tre fortidige begivenheder kan erindres, nemlig 5. maj befrielsesdagen, 5. juni genforeningen i Sønderjylland, og knap så iøjnefaldende i vore dage, men for sin samtid af afgørende betydning, oprettelsen af Folkenes Forbund, Folkeforbundet. Det blev tre begivenheder, der danner grundlag for dansk politik i dag: Grænsen ligger fast, og Tyskland er i dag en nær allieret, nedrustningspolitikken er erstattet med aktivt medlemskab af NATO. Og vi støtter aktivt medlemskabet af Folkeforbundet senere FN.

Fokus på fred

Så lad os begynde med Folkeforbundet, hvis deklaration blev underskrevet den 10. januar 1920, og som fik sæde i Geneve.

Deltagerne var i første omgang de sejrende magter i Verdenskrigen 1914-1918, England, Frankrig, Italien, Japan og USA, hvortil sluttede sig flere neutrale stater bl.a. Danmark, og senere igen de besejrede nationer. Desværre kunne USA, hvis præsident Woodrow Wilson

havde været en aktiv fortaler for oprettelse af Folkenes Forbund, ikke deltage, da den amerikanske kongres ikke kunne godkende Versaillesstraktaten!

Mens Folkeforbundet på mange måder var en succes langt hen i 20'erne, hvor princippet om, at konflikter lande imellem skulle indannes for det nedsatte »Rådet« i Geneve, og her i en række sager fandt deres løsning uden krig, så blev det, med baggrund i den internationale, økonomiske nedsmeltning sidst i 20'erne, 30'erne, en nedgangstid for Folkeforbundet.

Stormagterne ignorerede efter godtbefindende dets fordømmelser, henstillinger og beslutninger og meldte sig ud eller undlod at handle således, da Japan invaderede Manchuriet, og da Italien overfaldt Abessinien, og Tyskland og Italien senere åbenlyst understøttede Francos oprør mod den siddende demokratisk valgte spanske regering i 1935. Dog smed man Sovjetunionen ud, da den overfaldt Finland i 1939. Da verdenskrig igen var en kendsgerning i 1939, blev Folkeforbundet ved 2. Verdenskrigs afslutning erstattet af en ny verdensorganisation: Forenede Nationer FN.

En anden verdensorganisation så lyset samtidig med dannelsen af Folkeforbundet og levede videre under FN, nemlig ILO, International Labour Organisation, som havde

og stadig har stor indflydelse på arbejdsforhold på internationalt niveau. Og yderligere satte Folkeforbundet sig varige spor ved oprettelse af domstolen i Haag, der fortsat er virksom. Ligesom en række internationale konventioner, vedtaget af Folkeforbundet, stadig er gældende.

Genforeningen

En følge af Versaillesfreden blev for Danmark, at grænsedragningen mellem Tyskland og Danmark skulle fastlægges på grundlag af en folkeafstemning.

I tiden op til 1864 havde Danmark ført en urealistisk dansk udenrigspolitik, som ledte Danmark i krig med et stærkt oprustet Tyskland, der førte til nederlag og afståelse af hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg, som indtil da havde udgjort en tredjedel af det danske kongerige.

I 56 år havde kernedanske områder i Nordslesvig/Sønderjylland derfor været underlagt tysk herredømme og var fra den tyske statsmagts side søgt fortysket, og i 1914 blev unge danske drenge udskrevet til den tyske hær. 5.000 af dem faldt som tyske soldater i verdenskrigen 1914-1918.

Der havde ganske vist været en paragraf i fredsslutningen af den franske-tyske krig i 1870, at grænsedragningen mellem Danmark og

Tyskland skulle afgøres ved en folkeafstemning. Men dén paragraf strøg Bismarck.

Tiden fra 1864 til århundredskiftet gik i Danmark blandt andet med en forfatningskamp mellem Højre og Venstre i Rigsdagen, men samtidig skete der en stærk udvikling i landbrugets produktionsmetoder og fremvæksten af den nye andelsbonde med fælles mejerier og slagterier og med forbrugerstyrede konsumforretninger til følge. I byerne tog industrialisering fart, og her udgjorde arbejderne en ny politisk sammenslutning med politiske perspektiver.

I 1901 fandt så endeligt et systemskifte sted, parlamentarisme blev fastslået som princip for landets ledelse, og i 1915 fik kvinderne stemmeret, og det var en demokratisk accepteret konge, der den 5. juni 1920 kunne ride over grænsen på sin hvide hest og symbolisere Nordslesvig/Sønderjyllands hjemkomst til riget.

Ingen tolkede følelserne bedre og smukkere end Henrik Pontoppidan i sangen: »Det lyder som et eventyr« fra 1918:

I 1901 fandt så endeligt et systemskifte sted, parlamentarisme blev fastslået som princip for landets ledelse, og i 1915 fik kvinderne stemmeret, og det var en demokratisk accepteret konge, der den 5. juni 1920 kunne ride over grænsen på sin hvide hest og symbolisere Nordslesvig/Sønderjyllands hjemkomst til riget.

Aage Brejnrod

Tidl. borgmester i Kalundborg

*Det lyder som et Eventyr,
et Sagn fra gamle Dage:
en røvet Datter, dybt begrædt,
er kommen frelst tilbage!*

*Det sker, hvad som et Drømmesyn
har straalet for vor Tanke!¹
Til Sommer vajer Dannebrog
igen paa Dybbøl Banke!*

*Hvad knap vi turde hviske om
i Krogen mellem Venner
forkyndes nu paa Dansk og Tysk
som Løfteord af Frænder.*

*Velkommen hjem til Moders Hus,
vor Søster, Hjertenskære!²
Saa blev du blev i Kæmpens Favn
i Striden for din Ære!*

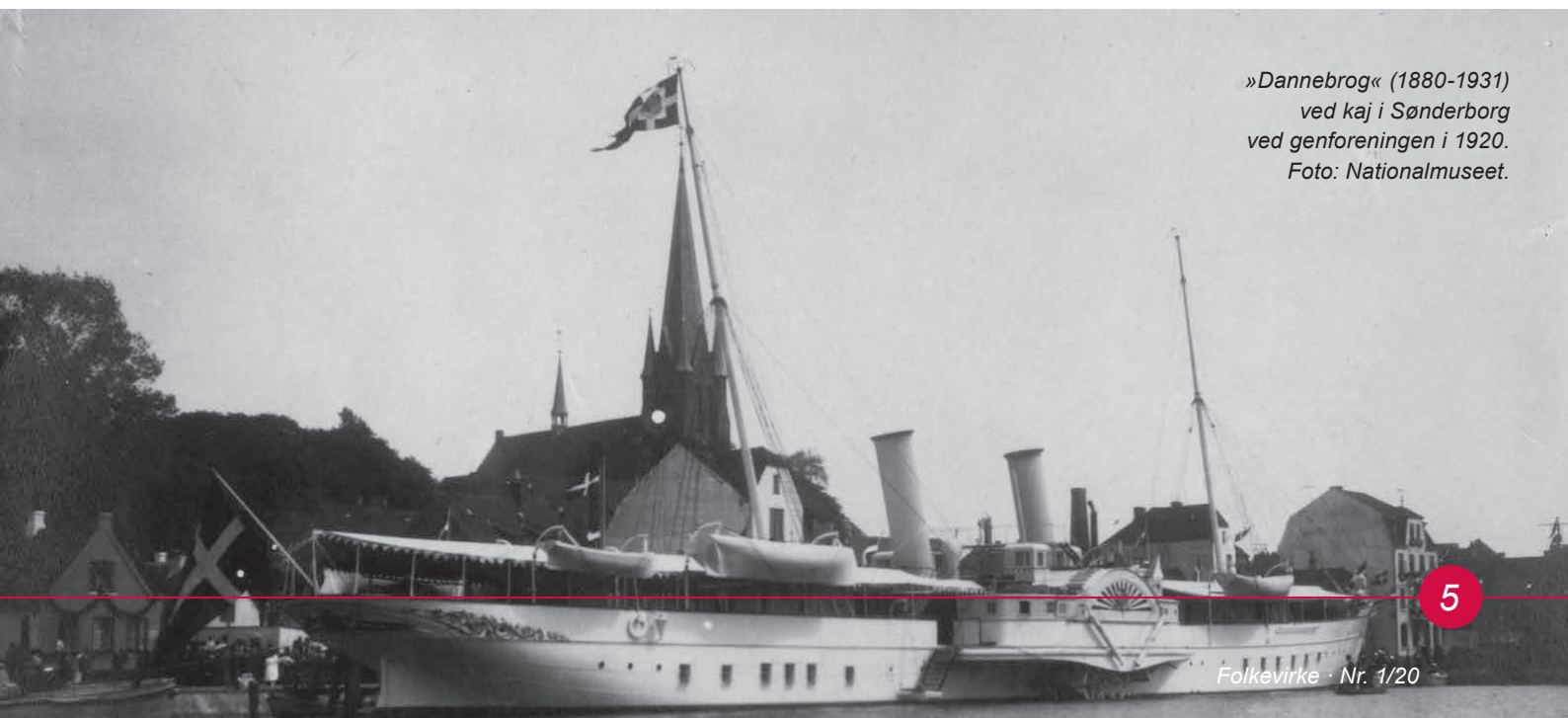
*Du sad i Bolt og Fangejern
til Spot for vilde Dreng.
Seks tusind unge Sønners Liv
var dine Løsepenge!*

*Men du vil ingen Sørgefest!
Mens Taaren Øjet brænder,
du skjuler stolt, hvad ondt du led
i hine Bøddelhænder.*

*Du kommer klædt i hvidt og rødt
og smiler os i møde.
Hil dig, vor Moders Øjensten,
i Nytdis-Morgenrøde!*

¹ Rettet til »Tanke« i 1919 af H. P.

² Rettet til »Hjertenskære!« i 1920 af H. P.

»Dannebrog« (1880-1931)
ved kaj i Sønderborg
ved genforeningen i 1920.
Foto: Nationalmuseet.

Man kunne så tro, at grænseproblemet endelig var afklaret og accepteret af alle. Men der blev et efterspil. Allerede i 1920 var der røster, der forlangte en grænsedragning ved Ejderen, eller at i hvert fald Flensborg burde med til Danmark. Og samme toner lød nu igen i sommeren 1945 ved 2. Verdenskrigs slutning, nemlig at der endnu engang rejstes krav om en flytning af den dansk/tyske grænse længere sydpå. I spidsen herfor stod såmænd Danmarks Statsminister, venstremanden Knud Kristensen. Heri havde han dog kun ringe opbakning i sit eget parti Venstre, og resultatet blev, at grænsen lå fast, og Knud Kristensens karriere i Venstre endte. Fra 1920 blev Danmark et homogent land med stort set kun en dansktalende befolkning og i dag i rigsfællesskab med Grønland og Færøerne. Det skulle imidlertid ændre sig fra midten af halvfjerdserne, hvor den første tilstrømning af udlændinge fandt sted, i første omgang som arbejdskraft, der ganske vist forudsattes at skulle rejse hjem igen, men hvoraf adskillelige fandt varig fodfæste og skaffede sig familien til landet, og senere kom så de egentlige strømme af udlændinge ofte fra muslimske lande som følge af krig, nød og elendighed i hjemlandene. Danmark bliver et multietnisk samfund.

Under besættelsen blev Kong Christian den 10. et stærkt symbol på national uafhængighed. Dette billede blev taget på kongens fødselsdag i 1940. Foto: Wikipedia.

Øget dansk modstand

Når vi blev optaget som medlem i den nye Forenede Nationer ved krigens slutning, skyldtes det nok ikke vores indsats den 9. april, hvor regeringen, så hurtigt den kunne, jo overgav sig. Det blev frihedskampen og måske også Grønland, som vores ambassadør Kauffmann i USA lod indgå i amerikansk interesse-sfære under krigen, der blev nok så afgørende.

»De tusind år, så blev de væk, i morges klokken fem af skræk«

– skrev Kaj Munk i Vedersø Præstegård og dækkede sikkert manges opfattelse den 9. april 1940. 25 danske soldater faldt ved grænsen, inden budskabet om at regeringen havde kapituleret. Og fem lange år fulgte. De første nogenlunde rolige. Vi slog os til tåls, troede vel til at begynde med, at tyskerne ville vinde. Det så da sådan ud. Det meste af Europa var under tysk herredømme, og et godt forhold herskede tilsyneladende mellem Tyskland og Sovjetunionen. Det tegnede til en nyorientering i europæisk politik under tysk førerskab, som landets udenrigsminister proklamerede.

Imens gik vi algang og mødtes på Torvet og sang alsang.

Hitlers indfald i Sovjetunionen uden krigserklæring juni 1941 og de hurtige fremstød med tyske sejre på østfronten bestyrkede i første omgang troen på tysk overherredømme. Men som sin forgænger Napoleon havde Hitler glemt at tage sig i agt for Ruslands forbundsfælle:

Kong Vinter. Foran Moskva kom vinteren og vendepunktet. Fra nu af blev det op ad bakke for tyskerne i krigen. Og da Japan overfaldt USA

ved Pearl Harbor, og Hitler også erklærede USA krig, gik det fra skidt til værre.

Alt sammen øgede det modstanden i de besatte lande, og i 1943 var en modstandsbevægelse for alvor en kendsgerning i Danmark, og forholdet til besættelsesmagten forværredes. Den danske regering prøvede at holde regeringsførelsen i gang og fordømte sabotagen. Ikke desto mindre voksede modstandsbevægelsen i befolkningen. Og omfattende strejker i Esbjerg var dråben, der fik bægeret til at flyde over. Wehrmacht forlangte drakoniske lovbestemmelser indført, bl.a. dødsstraf. Men nu satte regeringen hælene i – og gik af.

Den 29. august 1943 paraderede tyskerne tanks og panservogne gennem gaderne i København, og landet blev erklæret i undtagelsestilstand. Terroren var indført i Danmark. Stigende Sabotage og til gengæld herfor Schalburgtage. Stikkere blev dræbt, og clearingmord fandt sted, således Kaj Munk i 1944. Det blev en mørk, kold og dystertid. Man fandt en smule trøst ved illegalt at lytte til Radio London, der meldte om fremgang på alle fronter, indtil den fjerde maj 1945, da endelig frihedsbudskabet lød fra London, og vi kunne tage freden i brug i glæde og lettelse og begejstring den 5. maj.

Victory Day fulgte 9. maj med fred i hele Europa.

Og 14. august kapitulerede Japan. Fred i hele verden, og vi gik ind i atomalderens æra.

Ingen, der oplevede den 4. og 5. maj, vil nogen sinde glemme befrielsen og glædesrusen den dag.

Betragtninge

Jo mere uenig, du er med din modpart, jo høfligere skal du være. Det kalder jeg dannelse.

Clement Kjærsgaard

At forstå sig selv og være en del af et større hele

Af folkeskolelærer Peter Hermansen

Der er jo to ben i dannelsesbegrebet – den personlige dannelse og den klassiske dannelse – og de hører jo bestemt også sammen.

Jeg kaster mig ud på de titusind favne!

Mange unge tager jo på en dannelsesrejse efter gymnasiet. Hvorfor egentlig? Mange er nok ikke så bevidste om dannelsesaspektet i denne rejse. I mange eventyr kan du opstille en hjem – ude – hjem-model. Når jeg underviser, taler vi i klassen også om harmoni – kaos – harmoni. Eventyr er dannelsesrejser. Du bliver konfronteret med noget nyt – du kommer væk fra dig selv og spejler dig – fx i en ny kultur og nye mennesker. Du kommer væk fra dig selv for at kunne komme tilbage til dig selv.

Hjem – ude – hjem.

At komme tilbage til sig selv betyder at forstå, hvem jeg er. Hvad kan jeg overkomme – hvad er jeg bange for

– hvad glædes jeg over, og hvad er mig etisk imod?

Man læser jo selv bøger, hører musik og ser gode film for at konfronteres med andre måder at se livet på.

Til denne personlige dannelse hører også etiske overvejelser og diskussioner samt en forståelse for fællesskabets betydning. Her kommer skolen jo også ind som en vigtig faktor. At børn forstår sig selv som en del af et fællesskab.

Ansvar for »din næste«. Ansvar for verden og fremtiden!

Du skal også kende dig selv som en del af et nationalt fællesskab, som en del af et samfund med en historie og en kultur. Historien og kulturen. Af hvilke ideer og påvirkninger, krige, kriser og personligheder vores kultur hviler på.

Fra istid til Mozart og Shakespeare og fra Hitler til FN. At forstå sin historie er at forstå sig selv. Så lidt gammelmandsagtigt mener jeg, at historieundervisningen skal opgra-

deres som en vigtig kulturbærer i en tid, der er ved miste sin hukommelse.

Der ligger jo også en stor borgerlig dannelsesstanke hos Emma Gad. Men også mange gode tanker om at kunne omgås hinanden. Du skal ikke tale med mad i munden og smaske. Hun er skøn til at beskrive det borgerlige dannelsesbegreb.

Jeg læste forleden om en filosof, som mente, at skolen skulle undervise i tre områder:

- Mozart for at forstå det skønne.
- Shakespeare for at forstå dramaet i verden.
- Holocaust for at forstå ondskaben.

Heri er der også en klar dannelsesstanke.

Jeg læste engang et interview med Marianne Jelved (R), der sagde, at det vigtigste for børn er, at de går op i noget andet end sig selv.

Dannelse er for mig at forstå sig selv – og forstå sig selv som en del af en kultur og et fællesskab.

er om dannelse

Dannelse og historisk bevidsthed hænger tæt sammen

Af cand.pæd., ph.d.
Aage Hoffmann

Noget af det, der gjorde indtryk på mig, da jeg som ung (i 1965) tog til Belgien for at køre cykelløb, var de mange soldaterkirkegårde i De Flamske Ardener, der skulle mindes de ukendte soldater, der faldt i kamp på Vestfronten. Det leder mig hen til begrebet dannelse, der

er knyttet til et andet begreb, nemlig historiebevidsthed, der har noget med fortiden, nutiden og fremtiden at gøre. Jeg tror nemlig, at en dybere årsag til opførelsen af disse mindesmærker har været, at krig er noget, som hørte fortiden til, og som man fremover måtte gøre alt for at undgå.

Ved 100-året for afslutningen af 1. Verdenskrig tog cykelsporten området i brug, da man kørte den første udgave af det belgiske »Great War Remembrance« til Ypres. Ud over den officielle anledning, som

er at mindes ofrene for 1. Verdenskrig, som jeg vurderer i bund og grund drejer sig om de nutidige spændinger mellem stormagterne. At med arrangementet sige: Se hvor galt det kunne gå! Med andre ord bruges en sportsbegivenhed som et projekt, der skal fremme en fredeligere verden. Og til det formål kommer begrebet dannelse, som finder sted i menneskets bevidsthed om både den store historie og dets egen historie, ind i billedet.

Den vigtige selvforståelse og sociale kompetencer

Af folkeskolelærer Kim Reinhard

En ægte dannelse gør én i stand til at håndtere bevidste og ubevidste impulser, så man når frem til en selvforståelse, der gør én i stand til at klare sig socialt.

Mange tror, man skal gennem en uddannelse for at tilegne sig dannelse. Det er en forenkling.

Der er faktisk fire faktorer, der bestemmer, hvordan man får dannelse:

1) Det kollektivt ubevidste: Det som en given kultur giver videre, uden det når op på det bevidste plan.

2) Det som ens forældre og familie giver videre til deres børn via opdragelse.

3) Det som et givent samfund vælger at lægge vægt på via uddannelsessystemer, religion osv.

4) Det enkelte individs eksistentielle valg: Hvad vil jeg vælge af værdier blandt det, der er mig givet? Vil jeg måske tilføje noget nyt?

Det er vigtigt, at der er en vis harmoni mellem disse fire aspekter. Hvis punkterne 1-3 er alt for dominerende, får man forknytte og ang-

ste mennesker, der frygter det sociale. Hvis punkt 4 er for dominerende, får man individer, der vil fremstå egoistiske og dominerende og derfor socialt udsatte.

Med andre ord er viden, bevidsthed og frihed grundlaget for et harmonisk menneske, der i egne og andres øjne vil fremstå som en ægte gentle(wo)man!?

Betragtninge

Dannelsens grundlag er under pres

Af cand.polit. Eva Simonsen

I Nudansk Ordbog fra 1953 defineres almen dannelse som det mål af kundskaber og velopdragenhed, som må forudsættes for, at et menneske kan kaldes dannet.

En mere meningsfuld definition af dannelse findes hos Emma Gad i bogen »Takt og Tone«:

»Al virkelig god opførsel kommer indefra, udspringer naturligt fra det sind, som er åbent for velvilje, forståelse og medynk med andre.«.....

»Kun én hovedregel for det menneskelige samkvem bliver aldrig forældet.

Det er den at handle mod medmennesker ud fra et godt hjerte.«

Dannelse forbindes ofte med et vist mål af kundskaber. Det mener jeg kun er rigtigt i den forstand, at kundskab om det samfund, vi lever i, er nødvendigt for at forstå sammenhængene i samfundet og den måde, andre mennesker agerer på. Den kundskab kan erhverves på mange måder. En akademisk uddannelse er hverken forudsætning eller garanti for, at du som menneske opnår dannelse.

Jeg er selv vokset op i en familie, hvor min mor havde rod i arbejderklassen, mens min far var fra et aka-

demisk miljø. I de to familier oplevede jeg et stort sammenfald i holdningen til menneskelighed, men menneskelighedens udtryk var forskelligt. Jeg vil påstå, at mange i begge familier levede op til Emma Gads dannelsesideal, og at deres forskellighed har præget mig og givet mig en bred forståelse og tolerance for, at mennesker trods forskellige forudsætninger kan være dannede (eller det modsatte). I min ungdom, som en del af 68'ernes antiautoritære bevægelse, blev der sat spørgsmålstegn ved alle gamle normer, og dannelsesbegrebet blev betragtet som et led i overklassens og bourgeoisiets undertrykkelse af arbejderklassen.

Jeg blev dog ret hurtigt klar over, at sådan kunne det kun ses, hvis man brugte en meget formalistisk definition af dannelse. Blandt de aktive 68'ere mødte jeg både mennesker med en solid grundlæggende dannelse og andre, som i kraft af deres selvcentrering og snæversyn må betragtes som decideret udannede. Det samme gjaldt i den anden lejr. Kun i de mest sekteriske og fundamentalistiske dele af bevægelsen var dannelse næsten fraværende.

I dag ser vi menneskeligheden – hele dannelsens grundlag – udfordret af kulturelle og politiske synspunkter, der helt synes at savne empati og medynk, ligesom debatten, især på de sociale medier, bliver stadig mere præget af en aggressiv form, som savner enhver dannelse.

Clement Kjærsgaard siger det så smukt: Jo mere uenig, du er med din modpart, jo høfligere skal du være. Det kalder jeg dannelse.

Gamle dages gode opførelse kan også bruges i dag

Af Karen Pihlkjær

Jeg er i mange år blevet »drillet« med min interesse for »Takt og Tone«, men det har jeg nu taget i stiv arm. Ja, hvad er dannelse? Det er et godt spørgsmål. Begrebet dannelse har mange vinkler.

Det at være et dannet menneske kædes ofte sammen med det at være et ordentligt menneske – at tale pænt til andre mennesker og at være klædt på til lejligheden. I min barndom sagde man »De« til voksne mennesker og sagde »goddag« og »farvel« med hånden.

Man talte ikke for højt i selskaber – og man lyttede pænt til andre, når man sad i et selskab. Man brød ikke ind i samtaler, før man fornemede, at det var ens tur til at tage ordet.

Jeg mindes, at man i min ungdom bl.a. sagde: »Fru Jensen er et dannet menneske – altid klædt på til lejligheden« (her tænkte man vejrmæssigt), og at hun ikke var frembusende. Fru Jensen havde et pænt sprog. Kort og godt så opførte Fru Jensen sig ordentligt.

Hun levede op til levereglen om, at »Beskedenhed er en dyd«.

Det med at opføre sig ordentligt og dannet omfatter også forhold som fx: At sidde pænt på en stol.

At spise med kniv og gaffel.

At lade være med at sætte albuerne på bordet.

At lukke døren ordentligt.

Jeg kan også huske, at i mine forældres nærmeste omgangskreds blev man inviteret til kaffe eller middag, og så var der fine hæklede servietter til kaffen, mens man til middagen havde lagt damaskservietterne frem.

Til middagen kunne man »nyde« et glas vin – man »drak« ikke et glas. Efter min mening får man dannelse

fra det hjem, man er vokset op i. Men også under ens uddannelse sker der en dannelse. Selv er jeg uddannet i manufaktur hos A/S P. Lauritsen i Aars, hvor vi var 14 ansatte. Her var der en naturlig stil, og vi vidste, hvordan vi skulle opføre os. Det vigtigste for os var, at vi skulle opføre os ens over for alle kunder – være venlige og hjælpsomme. I tv-serien Matador ser man tydeligt forskellene på dannelse.

Selv kom jeg fra et hjem med klaver og gik til klaverspil hos Ingrid Østergaard, som var konservatorieuddannet. Om hende sagde man, at hun var et dannet menneske, så vi fik som børn at vide, at vi skulle huske at banke stille på døren, tage skoene af og så vente på, at der blev sagt »Kom ind«.

Dannelse har efter min mening ikke noget med økonomisk status at gøre. Det er den kulturelle dimension, som påvirker børn og unge.

Hvorfra kommer forandring:

BØRNEOPDRAGELSE

– nogle **GODE** sigt punkter

Af AKT-lærer Kim Reinhard

Mange tror, at opdragelse af børn er let: Man har en liste med nogle punkter, som alle er enige om, børn burde lære og tilegne sig. Det er så forældrenes opgave at fortælle, undervise i eller tvinge disse vigtige punkter ind i knolden på ungerne, indtil de magter dem og opfører sig ordentligt.

Men det går næsten aldrig, som præsten prædiker i kirken. Det er ikke så nemt, som det først virker til at være. Børn opfører sig ofte anderledes end forventet. Hvis opdra-

gerne så bliver frustrerede og vrede (eller ligefrem voldelige) på børnene, går det helt galt. Børn og forældre begynder at betragte hinanden som modstandere.

Den første grundregel, man som opdrager må gøre sig klart, er, at børn ikke reagerer på, hvad man siger (eller råber), men på hvad man gør eller endnu vigtigere, hvad man føler. Hvis de voksne bliver aggressive, kede af det eller magtesløse i en opdragelsessituation, vil det forvirre og frustrere barnet, det var jo ikke det, der var meningen, da barnet reagerede spontant.

Hvordan barnet tolker den voksnes emotionelle udsving, vil præge barnets liv.

Vigtige spilleregler

Her er tre punkter, som jeg mener bør være grundlaget for ethvert samkvem/opdragelse voksne og børn imellem:

- 1) **Social arv** er ofte det, der præger et barn mest. Dette sker ubevist. Derfor bør enhver opdragelse starte med den voksnes selvransagelse. Hvad er det, jeg giver videre, ofte uden at vide det, af både negative og

positive reaktionsmønstre, og er det virkelig noget, jeg tror vil gavne barnet i det lange løb? Lad os tage et eksempel: Hvis et barn ser sin far slå dets mor, hver gang han er i emotionel knibe, vil barnet hade og afsky det. Men når barnet som voksen selv kommer i svær knibe, er det tilbøjeligt til at falde tilbage på faderens »nøddugang« og selv slå. Et andet eksempel: Hvis et barn ser sin mor indtage alkohol, hver gang hun »har det dårligt«, vil barnet ikke kunne lide det. Men når barnet selv får det rigtigt dårligt som voksen, har det kun lært én reaktion: at bruge alkohol som løsningsmodel i svære situationer. Barnet vil drikke.

Et tredje eksempel: Hvis et barn ser sin mor og far behandle hinanden rigtigt »ondt« (f.eks. i en skilsmisssituation), vil barnet hade det og beslutte sig for aldrig at opføre sig sådan, men ubevist vil mors og fars handlinger og følelser være en bombe under barnets fremtidige parforhold.

Der er selvfølgelig også positiv social arv, men her er det stadig vigtigt med voksen refleksion, for er det sparsommelighed eller nærighed. Er det venlighed eller konfliktskyhed. Er det forsigtighed eller angstoverførsel? Osv.

2) **Realiteternes verden.** Her er der tre niveauer:

- A) Du må ikke løbe ud på den stærkt trafikerede vej. Det er ikke til diskussion. Det er forbudt.
- B) Hvis du udfører denne handling, har det konsekvenser. Lad mig høre, hvad du beslutter, og sammen må vi finde ud af, hvad din

Den første grundregel, man som opdrager må gøre sig klart, er, at børn ikke reagerer på, hvad man siger (eller råber), men på hvad man gør eller endnu vigtigere, hvad man føler.

Kim Reinhard
AKT-lærer

beslutning vil medføre, og om der er alternativer, hvis du finder ud af, du har valgt forkert.

- C) Her kan jeg ikke hjælpe dig, du må prøve dig frem. Hvis du ryger i vandet, skal jeg dog nok komme med et håndklæde og hjælpe dig med at tørre dit tøj. Bagefter tager vi en kop kakao og taler om, hvad der gik galt? Samtalerne om punkterne B og C er vigtige og vil være afgørende for, hvordan barnet klarer sig senere hen.

- 3) **Kærlighed.** Hvis et barn føler sig værdsat, ønsket og forstået af sine forældre, er der lagt et solidt fundament for barnets liv. Lige meget hvad der sker, vil barnet aldrig tøve, men altid turde henvende sig til sine forældre i sikker forvisning om at blive hjulpet og forstået. Eventuel »skideballe« må vente, indtil tingene er faldet til ro. Enhver dag bør afsluttes med et kys på barnets pande og fortællingen om, at den bedste dag i far/mors liv »var, da du blev født!«

Metoder som kan fremme den *demokratiske* samtale

Af Jeanne Bau-Madsen og
Annemarie Balle

Folkevirke har mange års erfaring med studiekredse og den åbne og fordomsfrie samtale – den demokratiske samtale.

Hvis den demokratiske samtale skal lykkes på tværs af de mange skel, som findes i det moderne samfund – på tværs af bl.a. alder, kønsopfattelser, religiøs orientering og etnicitet, så er det vigtigt, at alle er opmærksomme på både de skrevne og uskrevne regler – og ikke mindst er det vigtigt, at samtalerne er åbne og fordomsfrie.

Det kan nogle gange være svært, da mange ofte ikke er sig bevidst om de skjulte holdninger og budskaber, der kan ligge i ordvalg og kropssprog. Ja, når det drejer sig om bindestregsdanskere og nydan-

skere, som ikke har dansk som modersmål, kan der opstå andre misforståelser.

Folkevirke har i projektet »Hvorfra kommer forandring?« haft et grundlæggende ønske om at sætte samtalen og sproget i centrum. Derfor har Folkevirke afprøvet en række forskellige metoder, som andre kan bruge som inspiration for at sikre den demokratiske samtale.

Metoderne er meget forskellige, og de kan benyttes i forskellige sammenhænge, hvor der er et møde mellem mennesker med bl.a. forskellig kulturel, social, politisk, etnisk og aldersmæssig baggrund.

I alle samtaler lægges vægt på at kunne fremme den demokratiske debat og demokratiets grundlæggende elementer.

Kulturens isbjerg

Når man tager fat på en åben og fordomsfri dialog, er det godt at gøre sig klart, hvor mange elementer, der knytter sig til deltagernes identitet – den kulturelle og socialt betingede identitet. Det er ofte meget små nuancer, som gør forskellen

på, hvordan personen og det sagte opfattes. Og det kan være svært umiddelbart at sætte en finger på, hvad der gør forskellene – ofte er det flere ting i et samspil.

På tegningen »Kulturens isbjerg« kan man få en fornemmelse af, hvor mange elementer der på få splitsekunder bliver registreret og samlet i et indtryk af ens samtalepartner. Hvis man ikke er bevidst om det meget komplekse samspil, ja så er der en risiko for, at der opstår misforståelser, som kunne have været undgået.

Når illustrationen er et isbjerg, så er det fordi, at kultur på mange måder er som et isbjerg – kun en lille del er bevidst – fx billedkunst, litteratur, musik, klædedragt og nationale retter.

Langt hovedparten af de kulturelle elementer er ubevidste – det kan fx være opfattelse af skønhed, børneopdragelse, arbejdsvaner, hygiejne, måder at løse problemer på, kropssprog, socialt samvær og opfattelse af synd.

I det interkulturelle møde skal man ikke hæfte sig ved, hvor man kommer fra. Man skal i stedet gå meget konkret og direkte ind i en samtale og stille spørgsmål.

Det er vigtigt, at vi alle er klar over, at vi har ret til IKKE at være tavse!

Regler for den gode samtale:

1. **Forståelighed:** Samtalepartnere skal tale samme sprog, og det skal tales korrekt.

I det interkulturelle møde skal man ikke hæfte sig ved, hvor man kommer fra. Man skal i stedet gå meget konkret og direkte ind i en samtale og stille spørgsmål. Det er vigtigt, at vi alle er klar over, at vi har ret til IKKE at være tavse!

Jeanne Bau-Madsen og Annemarie Balle
Folkevirke

KULTURENS ISBJERG

Det synlige

Billedkunst
Drama - Folkedans
Klassisk Musik - Leg
Litteratur - Madlavning
Popmusik - Påklædning

Det usynlige

Ansigtmimik - Ansigtsudtryk - Arbejdstempo
Beskedenhed - Børneopdragelse
Definition på sindssyge - Dyrevelfærd
Forestilling om fortid og nutid
Hygiejne - Kosmologi - Kropssprog
Lederskab - Opfattelse af lederskab
Opfattelse af logik og sandhed
Opfattelse af skønhed
Opfattelse af synd - Opfattelse af ungdom
Opfattelse af samarbejde og konkurrence
Opførsel - i forhold til bl.a.
alder, køn, bekræftelse og venskab
Problemløsning - Retfærdighedssans
Samarbejdsformer
Samtalemønstre i forskellige
sociale sammenhænge - Selvvurdering
Social mobilitet - Sociale relationer
Socialt samvær - Sygdomsopfattelse - Tidsopfattelse
Tilskyndelse til arbejde - Typer af venskaber
Øjenkontakt

2. **Sandhed:** Det, der omtales, skal findes i virkeligheden.
3. **Rigtighed:** Det, man siger, skal være i overensstemmelse med gældende normer.
4. **Ærlighed:** Man skal mene, det man siger. (Se studiekredshåndbog p. 20).

De 3 D'er

Debat:

- Sætte et problem under drøftelse.

Dialog:

- En samtale mellem to eller flere personer, hvor man udveksler synspunkter om et afgrænset emne. Husk man behøver ikke at være enige!

Diskussion:

- Er en meningsudveksling mellem flere parter.

Opbygning af et argument

Et argument består af: én påstand og mindst én begrundelse.

Argumentationskneb:

- Her fremhæves en person, som tilhørerne har respekt for.

Lykkeargument:

- Her lover talerne sine tilhørere bedre forhold.

Trusselsargument:

- Her truer taleren sine tilhørere.

Mængdeargument:

- Her henviser man til noget, der er fælles for mange mennesker.

Idédræbere

Hvis samtalsformålet er at få gode idéer, kan disse sagtens afvises ved de såkaldte idédræbere som fx

- Lad os tænke lidt mere over det.
- Jeg ved, det ikke kan lade sig gøre.
- Det har vi prøvet.

- Sådan har vi altid gjort, så hvorfor skal det nu laves om?

Samtalens dynamik

For at sikre dynamikken i en samtale kan det være en god idé at undersøge de enkelte medlemmers deltagelse.

Følgende spørgsmål stilles:

- Hvem tager ordet med tilladelse?
- Hvem tager ordet uden tilladelse?
- Hvem taler indbyrdes?
- Hvem deltager ikke i debatten?

Samtalesalonen

En samtalsalon er et forum, hvor folk mødes. Man kender ikke hinanden på forhånd. Seks til otte personer sidder omkring et bord. På bordet ligger op til tre spørgsmål, som skal debatteres i 20 minutter. Der er fem regler for en samtalsalon:

1. Uforstyrret samtale, hvor de gode samtaler er målet i sig selv.
2. Møder med mennesker, der ikke ligner en selv.
3. Faste rammer.
4. Alle snakker med og snakker sammen.
5. Alle mennesker er spændende samtalepartnere.

Se videre på samtalesalon.dk!

Kend dig selv og din kultur

– Kulturel identitet

Kultur er en tolkningsnøgle til det samfund, man lever i, et redskab til at anskue verden med.

Den fortæller, hvad der er rigtigt og forkert, godt og ondt og normalt og unormalt.

Kultur er således noget tillært, ikke nedarvet. Den stammer fra det miljø, man er vokset op i.

Kend din egen kultur:

- Skriv en mindmap med kultur som nøgleord. Hver deltager vælger egne hoved- og sidegrene. Skriv mindmappen på 8 minutter. Dan grupper på fire til seks personer. Diskutér og find forskelle og ligheder.

Vi tilhører alle sammen forskellige grupper eller kategorier af mennesker, og vi bærer derfor alle forskellige niveauer af tillærthed i os:

- Et nationalt niveau, svarende til ens land.
- Et regionalt og/eller etnisk, religiøst, sprogligt tilhørsniveau, da de fleste lande er sammensat af kulturelt forskellige grupper.
- Et kønsniveau, alt efter om man er født dreng eller pige.
- Et generationsniveau, der adskiller bedsteforældre fra forældre og forældre fra børn.
- Et socialt niveau, som hænger sammen med uddannelsesmuligheder, med erhverv og profession.

I starten af 1900-tallet blev folkelivsforskere overbevist om, at alle samfund møder de samme grundlæggende problemområder.

Forskelligt er kun, hvordan man løser dem.

De beskrevne metoder har vi brugt i projektet »Hvorfra kommer forandring«. Nogle af metoderne er udføreligt beskrevet i »Studiekredshåndbogen – Demokratiets værksted«. En håndbog i serien »Oplys Demokratiet« skrevet af Jeanne Baumadsen.

Bogen kan rekvireres gratis på Folkevirkes kontor Niels Hemmingsens Gade 10.3, 1153 København K.

Betragtninger i mulighederne for personlige valg:

Den *umenneskelige* nationalisme

Af pastor emeritus
Leif Bork Hansen

Flygtningene og de fremmede udgør en skæbnetime for Europa. Vi betaler Tyrkiet for at standse flygtningene på vej til Europa. Vi hører om grusomme forhold for flygtninge internerede i Libyen. Græske øer protesterer mod, at de alene skal tage mod flygtningene, uden at resten af Europa tillader dem at komme videre.

På det seneste hører vi, at EU's torturkommission har betegnet forholdene for ikke-kriminelle, afviste asylansøgere i Ellebæk fængslet som hørende til de værste i Europa. Vi pålægger den afviste asylansøger næsten umenneskelig lidelse for at motivere vedkommende til at udrejse af Danmark.

I løbet af de seneste årtier er der sket en tiltagende dyrkelse af det nationale, som ser flygtningen som en trussel mod danskheden. Det begyndte med Dansk Folkepartis hetz mod muslimer. Der var endog toneangivende folketingsmedlemmer i partiet, som mente, at vi ikke kunne leve sammen med muslimer i Danmark.

Senere var der andre partier, der støttede op om den tiltagende stramning af flygtningepolitikken, og i Venstre blev stramning nummer 50 fejret med kage. Der er siden

kommet flere end hundrede stramninger.

Dyrkelsen af det nationale, det etnisk danske, har gjort det stadigt vanskeligere at fastholde det menneskelige fællesskab, den menneskelige forpligtelse over for hinanden. Sidst har Socialdemokratiet ved udlændinge- og integrationsminister Mattias Tesfaye og statsminister Mette Frederiksen udtrykt dette ved at sige, at »Gud har vigepligt.« Her må fordringen om at tage vare på sin næste vige. Kristendommen er blevet sekulariseret, altså verds-

liggjort, og er blevet til en kultur vendt mod andre (jf. Olivier Roy: *Er Europa kristent?* (2019)).

Menneskets ejendommelighed

Søren Kierkegaard taler om det enkelte menneskes ejendommelighed, dets anderledeshed og værdighed, og at Gud er ejendommelighedens ophav og udspring. Men den smålige har aldrig ovovet den erkendelse, at ethvert menneske har ejendommelighed, og han tør heller ikke tro på sin egen ejendommelighed, han tør ikke være sig selv.

Tidligere integrationsminister Inger Støjbergs meget kritiserede markering af integrationsstramning nummer 50. Stramninger, som kan gøre det svært at opretholde det menneskelige fællesskab, påpeger Leif Bork Hansen.

Statue af teolog og filosof Søren Kierkegaard, Bibliotekshaven, København.

Han føler, ifølge Kierkegaard, »en klam uhyggelig Angst ved at see en fremmed Eiendommelighed, og Intet er den vigtigere end at faae den bort.« (*Kjerlighedens Gjerninger*, SKS 9, s. 270-271 (1847)).

Nationaliteten lukker sig om sig selv. Dette beskriver den ungarsk-jødiske filosof, Agnes Heller, i den sidste bog, hun udgav kort tid før sin død, »*Paradoks Europa*« (2019): »Fødslen af den etniske nationalisme var Europas arvesynd,« og nationale ideologier er blevet den dominerende

stemmesluger ved valg rundt om i landene: »Had til migranter og forsvaret af fransk, tysk, svensk, hollandsk, ungarsk, polsk kultur og så

»en klam uhyggelig Angst ved at see en fremmed Eiendommelighed, og Intet er den vigtigere end at faae den bort.«

Teolog og filosof Søren Kierkegaard Kjerlighedens Gjerninger

videre mod indtrængende udefra kan let tjene som ideologi. Og det er en negativ ideologi, en manifestation af nihilismen.« (s.73). Agnes Heller ser altså i den europæiske nationalisme en negativ ideologi, en nihilistisk manifestation, der etnisk og kulturelt lukker sig om sig selv. Den tysk-jødiske tænker Hannah Arendt dækkede som journalist retsagen mod Adolf Eichmann i Jerusalem i 1961. Hun udgav efterfølgende bogen »*Eichmann in Jerusalem. A Report on the Banality of Evil*« (1963). Her rettede hun også kritik mod jødiske ledere for at have udleveret jøder til nazisterne. I et brev til Hannah Arendt gik den jødiske filosof Gershom Scholem i rette med hende for at have svigtet sit eget folk.

I sit svar til Gershom Scholem skriver Hannah Arendt: »Jeg vil begynde med *ahavath Israel* [kærlighed til det jødiske folk]. Du har virkelig ret i, at jeg ikke har en sådan kærlighed og det af to grunde: For det første har jeg aldrig i mit liv »elsket« nogen nation eller et kollektiv – ikke den tyske, franske eller amerikanske nation eller arbejderklassen eller hvad som helst andet, der kunne være af loyaliteter af lignende slags. Faktum er, at jeg kun elsker mine venner og er helt ude af stand til nogen som helst anden form for kærlighed. For det andet ville denne form for kærlighed til jøderne forekomme mig suspekt, eftersom jeg selv er jøde...«

Hannah Arendt belyser dette ved at henvise til en samtale, hun havde haft

med Golda Meir, én af staten Israels grundlæggere, og som hun i øvrigt godt kunne lide: »Vi talte om, hvad jeg betragter som en katastrofal mangel på adskillelse mellem religion og stat i Israel, hvilket Golda Meir forsvarede. Hun sagde mere eller mindre følgende (jeg husker ikke nøjagtigt ordlyden): »Du forstår naturligvis, at jeg som socialist ikke tror på Gud. Jeg tror på det jødiske folk«.«

Hannah Arendt var rystet: »Dette er en horribel kommentar efter min opfattelse, og jeg var for chokeret til at give et svar. Men jeg kunne have svaret, at dette folks storhed engang lå i dets tro på Gud – det vil sige, i den måde dets tillid og kærlighed til Gud langt opvejede dets frygt for Gud. Og nu tror dette folk kun på sig selv!« (*The Correspondence of Hannah Arendt and Gershom Scholem*, Edited by Marie Luise Knott, Translated by Anthony David, s. 206-207 (2017)).

Den enkeltes samvittighed

Tilbage til Søren Kierkegaard. I sit opgør med sin samtids mest indflydelsesrige filosof G.W.F. Hegel skriver Kierkegaard: »Hvorfor har Hegel i sin Retsfilosofi gjort samvittigheden og samvittighedsforholdet i den enkelte til »en form af det onde«? Hvorfor?« Spørger Kierkegaard: »Fordi han forgudede det Bestaaende.« (*Indøvelse i Christendom*, SKS, bd. 12, s. 96 (1850)). Det er ifølge Kierkegaard den enkeltes Gudsforhold – den enkeltes samvittighed – der skal holde det bestående svævende. Så det bestående ikke guddommeliggør sig selv.

I Norge har det skabt regeringskrise, at statsministeren har taget en mor og hendes to børn, hvor det ene barn var alvorligt syg, hjem fra Al-Hol lejren. »Jeg ville ikke risikere, at en syg norsk 5-årig dreng døde i Syrien,« erklærede Erna Solberg. Fremskrittspartiet kunne til nød gå

med til, at det 5-årige syge barn kom hjem, men ikke moderen og det andet barn. Derfor forlod Fremskrittspartiet regeringen. Danmark sender soldater til Irak for at bekæmpe IS. Men Danmark vil ikke hente børn af IS-tilhængere hjem fra Al-Hol lejren i Syrien. Hverken børnene eller deres mødre.

Det er nu også muligt at fratage selv børn deres danske statsborgerskab i Al-Hol. Afgør et statsborgerskab, om vi vil hjælpe eller ikke hjælpe danske børn?

Ifølge Søren Kierkegaard afslører den måde, vi handler på, hvad det er, vi tror på.

Kierkegaard henviser i slutningen af *Kjerlighedens Gjerninger* til det gammeltestamentlige: Øje for øje og tand for tand!

Er der et alternativ til hadets og hævnens lige for lige?

Kierkegaard peger på et nyt lige for lige: Hvad er det at tro på forsoning uden selv at vise forsoning?

Tillykke til Folkevirkes formand!

Folkevirkes formand Annemarie Balle kunne i begyndelsen af februar fejre sin 70 års fødselsdag – og samtidig også markere sit 35 års jubilæum som redaktør for kulturtidskriftet »Folkevirke«.

Det blev en festlig dag, hvor lokalerne på spillestedet »Hotel Cecil« var fyldt med gratulanter. Mange folkevirkere fra hele landet deltog i den festlige dag. Næstformand Jeanne Bau-Madsen holdt festtalen for Annemarie Balle.

Fotos: Ina Lendahl.

Etnolog, mag.art. Kirsten Rykind-Eriksen lagde ud med at nævne Johann Gottfried von Herder (1744-1803) og hans kulturfilosofi. Herder mente, at almindelige mennesker skulle vækkes og oplyses. Alle mennesker har ret til et godt liv. Han mente, at folk kunne vækkes gennem kunsten i naturen. Ved at stilisere naturen kunne den bruges i kunsten.

Den danske guldaldermaler Constantin Hansen ejede et hæfte om dette. For at ernære sin store familie begyndte Constantin Hansen at tegne skitser, som hans døtre overførte til broderier. Hans datter Elise

begyndte som 12-årig. Butikskrambrød maleren sig ikke om. Døtrene tjente penge ved at sætte tegningerne på karton og leje dem ud. Mønstrene var fortrinsvis geometriske. Tegningerne blev afpasset kundens ønsker fx var der mange kartoner til lampebakker.

Efterhånden blev Boden så stor, at man i 1880 beskæftigede 22 arbejdere og 28 hjemmearbejdere. Også P.C. Skovgaard tegnede til sin mor og søster, som levede af at brodere. Thorvald Bindsbøll tegnede forlæg til kakkelovnskærme, tæpper og puder, og Johanne Bindsbøll deltog i verdensudstillingen i Paris i

1900, hvor Boden udstillede. Boden udstillede under industrier, fordi det var en forretning og kunne derfor ikke komme ind under husflid.

Bagefter fortalte brodøse Lizzi Damgaard fra Selskabet for Kirkekunst om forskellige slags broderiteknikker. Desuden nævnte hun, at der i Jesuskirken i Valby findes et kirketæppe, der er syet med Boden som kunstnerisk leder. Til sidst viste Lizzi sammen med Laila Glienke fra Håndarbejdets Fremme eksempler på broderitegninger fra Håndarbejdets Fremmes arkiv tegnet af bl.a. Bindsbøll, Constantin Hansen og P.C. Skovgaard.

Tro og viden går fint hånd i hånd

Ved julemødet i december kom AKT-lærer Kim Reinhard for at fortælle om Den Romersk Katolske Kirke. Folkevirkebrugere var samlet omkring et julebord med gløgg og julekager, og Kim Reinhard fortalte, at han ikke var født katolik, men havde konverteret, da han var i begyndelsen af 20'erne. Han havde derefter tilbragt to år i et trappistkloster i Frankrig. I klosteret måtte man ikke tale sammen, alle spiste vegetarkost, og man sov i sovesal. Hvert døgn gik med tidebønner – den første kl. 3 om morgenen.

Efter de to år blev han enig med sin mentor om, at han nok egnede sig bedst til – at hans kald var – at drage ud i verden for at hjælpe børn og unge, som havde ondt i livet i stedet for at blive munk.

Kim Reinhard læste til lærer og blev AKT (Adfærd, Kontakt, Trivsel) lærer

på københavnske folkeskoler. Vi hørte om, hvordan tro og viden kan eksistere sammen. Han fortalte, at han stadig bad tre gange i døgnet. Det gav ham fred i sjælen i et arbejde med mange børn med et trist liv – et arbejde han havde passet i 30 år.

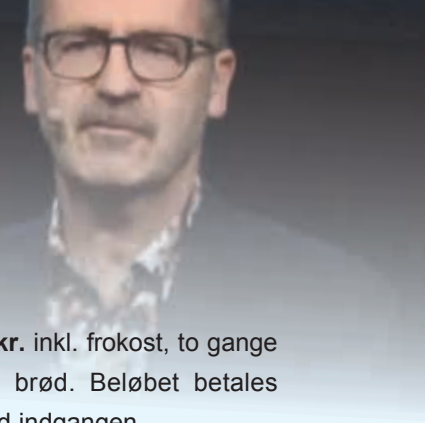
Derefter talte han om den katolske kirkes ordning. Paven er overhoved, derefter kommer kardinalerne. Bisperne er under kardinalerne, og de betragtes som efterfølgere af apostlene, idet de tolv apostle lagde hånd på deres efterfølgere.

En ubrudt linje af håndspålæggelser fortsætter stadig. Når der skal ske store forandringer i den katolske kirke, indkaldes der til et koncil. Alle biskopper deltager, og kun de har stemmeret. En biskop udnævner også alle præster i sit bispedømme og fører derefter tilsyn med

dem. Folk skal bruges til noget, og her er bisperne vigtige, idet de holder øje med, at alle følger deres kald. Han talte også om Kuriens (civiladministrationen i Vatikanstaten) magt, som gør det vanskeligt at modernisere kirken. Kim Reinhard mente, at den katolske kirkes krav om at leve i cølibat og ikke at ville tillade kvindelige præster burde tages op til fornyet debat.

Vi hørte desuden om en nonneorden, som hedder Jesus Små Søstre. De arbejder i brokvartererne i København, hvor de bl.a. hjælper nigerianske prostituerede og narkomaner.

Efter en ivrig debat bad vi Kim Reinhard nævne nogle forskelle på den protestantiske jul og den katolske jul. Han nævnte midnatsmessen julenat og julekrybber, som findes i alle katolske hjem og kirker til jul.

Temadag om litteratur og sociale emner:

Inspirerende eftermiddag

Folkevirke på Vestegnen står for forårets **spændende temadag, 21. marts 2020**, som traditionen tro holdes i Menighedshuset, Solsortevej 1, Taastrup.

Temadagen planlægges ud fra Folkevirkes kerneområder – **de sociale, kulturelle og politiske områder**.

Program

Kl. 10.00: Kaffe/te med friskbagt brød på bordene.

Kl. 10.30: »Ruth i Krig«

v/ **Ruth Brik Christensen**.

Ruth Brik Christensen har været soldaterhjemleder i såvel Afghanistan, Irak og Libanon.

Hun har oplevet lidt af hvert og vil fortælle om det at skabe et hjem for de unge drenge, hvor de kan slap-

pe af fra hverdagens rædsler og få en nødvendig snak med en forstående »mor« – og en kop kaffe.

Hun har udgivet en bog om sine oplevelser.

Kl. 12.00: Frokost.

Kl. 13.00: »Kunst og Kultur« v/ **journalist Adrian Lloyd Hughes**.

Adrian Lloyd Hughes er kendt fra DR som vært på bl.a. »Smagsdommerne«, »Kunstquizen« og »Historiequizen«.

Oplev en foredragsholder med en smittende entusiasme.

Kl. 14.00: Kaffe/te og kage.

Kl. 14.30: Fællessang fra Højskolesangbogen.

Tre dygtige sangere synger for og **Herman Vorbek** leverer musikken.

Kl. 15.30: Afslutning.

Pris: 250 kr. inkl. frokost, to gange kaffe med brød. Beløbet betales kontant ved indgangen.

Drikkevarer kan købes.

Ret til ændringer forbeholdes.

Tilmelding snarest og senest

14. marts til:

Ellen Kristiansen, Vegavænget 11, 2620 Albertslund, tlf. 40 84 62 07 (elhart08@gmail)

eller

Ingelise Olsen, Glentehusene 52, 2620 Albertslund, tlf. 60 47 89 92

(prebon@webspeed.dk)

eller

Annelise Bohn, Nørretofte Alle 9, 2500 Valby, tlf. 21 68 02 42

(familienbohn@hotmail.com).

Folkevirkes landsmøde 2020:

JA til engagement

Under overskriften **»Ja til engagement – nej til ligegyldighed«** holder Folkevirke sit **landsmøde** i København **16. og 17. april 2020**. Før selve landsmødet **»inviterer Folkevirke til Dronning Margrethes fødselsdag!«**

Derefter arrangeres en spændende eftermiddag med overskriften **»Ja til engagement – nej til ligegyldighed«**. Næste dag holdes landsmøde.

Det foreløbige program:

16. april

Kl. 12.00: Vi mødes på **Amalienborg**

Slotsplads – Susanne Tarp er turleder fra Hovedbanegården og frem til Slotspladsen.

Derefter med Cityring og bus til **SeniorCentret Sct. Joseph** på Griftenfeldtsvej 44, hvor **frokosten** spises. Her bruges rejsekort/togbillet.

Kl. 13.30: Frokost.

Kl. 15.30: Oplæg og debat under overskriften **»Ja til engagement – nej til ligegyldighed«**.

Kl. 19.00: Fælles middag for egen regning og efterfølgende engagerende samvær med bl.a. **samtale-saloner**.

17. april

Kl. 9.30: Kaffe/te og opsamling.

Kl. 10.30: Landsmøde efter vedtægterne.

Kl. 13.00: Frokost.

Kl. 14.30: Afslutning.

Pris for deltagelse i arrangementerne **16. april 100 kr.**

Pris for deltagelse i arrangementerne **17. april 100 kr.**

Tilmelding senest 3. april til:

folkevirke@folkevirke.dk

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage.**

Ved redaktionens slutning
forelå der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst tirsdage mellem kl. 9 og 16)
eller folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke
Tlf. 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Kontakt:

Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K. eller
Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 21 27 62 19
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
Tlf. 33 32 83 11

Debatmøderne foregår på torsdage kl. 12.00-14.30.

Datoer og bøger er aftalt
af studiekredsen.

5. marts

Debat ud fra Tove Ditlevsens bog
»Ansigtet«.
Oplæg af Bodil Kampmann.

2. april

Debat ud fra Shahrnush Parsipurs
bog »Kvinder uden mænd«.
Oplæg af Stella Larsen.

30. april

Debat ud fra Alaa-al-Aswanys bog
»Jeg løber mod Nilen«.
Oplæg af Els Johansen.

28. maj

Udflugt til Rungstedlund – tilrettelæg-
gelse: Bodil og Inger Filipesen.

Der betales kontingent for hele
sæsonen ved kursusstart
(efterår og forår) i alt 600 kr.

Litteraturkredsen har eksisteret i
flere år, og der kommer hele tiden nye
medlemmer. Men der er plads til flere,
som har lyst til at engagere sig i en
levende og vedkommende debat.

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEGN

Vestegnens Litteraturkreds

Møderne holdes den sidste tirsdag
i hver måned.

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder i
Glostrup Fritidscenter, mødelokale 2,
kl. 14.00-17.00.

25. februar

Debat ud fra bogen »Jeg kunne finde
hjem i blinde« af Joachim Førsund.
Fremlægges af: Ulla Persson.
Dagens digt: Annelise Bohn.

31. marts

Debat ud fra bogen »Karensminde«
af Iben Mondrup.
Fremlægges af: Anne Birthe Kyed.
Dagens digt: Ellen Kristiansen.

28. april

Debat ud fra bogen »Har døden taget
noget fra dig...« af Naja Marie Aidt.
Fremlægges af: Ingelise Olsen.
Dagens digt: Lis Hagberg.

26. maj

Under planlægning.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund
Tlf. 43 64 62 07

Næstformand Ingelise Olsen
Kasserer Annelise Bohn
Mobil 21 68 02 42
E-mail: familienbohn@hotmail.com
Suppleant/revisor Anne Birthe Kyed

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE VESTHIMMERLAND

Alle arrangementer foregår på
Farsø Hotel kl. 14.00-16.15,
hvis ikke andet er nævnt.
Entré og kaffe med kage – 90 kr.

17. februar

»Skomager blev ved din lyst« v/ billed-
kunstner Anni Gamborg derefter
generalforsamling. Fri entré og
foreningen er vært ved kaffe.

2. marts

På lystvandring i Benny Andersens
omfattende forfatterskab
v/ cand.mag. Aage Augustinus.

Kontakt:

Formand:
Tove Kristensen,
Hans Egedes Vej 120, 9600 Aars
Tlf. 20 87 64 12
Tove.kristensen2@skolekom.dk
Næstformand:
Else Thirup, Aars
Tlf. 23 25 28 17
Sekretær:
Lone Nørgaard,
Svoldrupvej 122, Vognsild, 9600 Aars
Tlf. 98 65 82 57
pelonor122@gmail.com
Bestyrelsesmedlemmer:
Margrethe Dam Hansen, Farsø
Tlf. 41 59 33 34
Ellen Kahr Thomsen, Blære
Tlf. 98 66 62 05
Suppleanter:
Mona Jensen, kasserer,
Aalborgvej 4, Hornum, 9600 Aars
Tlf. 22 40 29 58
Mona22402958@gmail.com
Iris Brink Hansen, Risgårde
Tlf. 98 63 60 42

Vesthimmerlands Litteraturkreds

Sted: Akademi ved
Dronning Ingrid Hallerne, Farsø.
Alle møder starter kl. 14.00,
med mindre andet oplyses.
Alle er velkomne!

Kontakt:

Jette Høyer, studiekredsleder
Tlf. 25 39 97 96
Inger Olsen
Tlf. 98 63 34 34

» **REGION MIDTJYLLAND**

HERNING

Møder holdes i Bethania, Torvet 9, Herning.
De holdes hver anden mandag kl. 14.00-16.00.

Der er adgang en halv time før. I løbet af mødet holdes der en kaffepause på ca. et kvarter, så man kan nyde sin medbragte kaffe. Der er også mulighed for at købe kaffe.

24. februar

Musikpædagog Erik Sommer har komponeret mange sange, der er optaget i såvel Højskolesangbogen som i den nye salmebog, bl.a. »Du som har tændt millioner af stjerner«. Et højskoleforedrag med sange, anekdoter og fortællinger fra Højskolesangbogen. Den, der synger, er aldrig alene.

9. marts

Generalforsamling.

23. marts

Tidligere narkosesygeplejerske Tine Birk fortæller sin livshistorie, som har vendt 180 grader to gange – først i 1998 og igen i 2015.

En ærlig og åben beretning om en traumatisk opvækst, alkoholisme. Lever livet ædru nu på 22. år – livstruende sygdom med meningitis og livet efter med skjulte hjerneskader og førtidspension.

11. maj

Udflugt. Program følger.

Medlemskontingent for hele sæsonen er 200 kr. Hvert møde koster 40 kr. for medlemmer og 60 kr. for ikke-medlemmer. Satserne er også gældende for pensionister.

Bestyrelse:

Formand:

Lene Lund,

Emil Resensvej 47, Herning

Tlf. 12 92 58 50

lene47lund@gmail.com

Næstformand:

Iben Brock,

Spinkebjerg 31, Gjellerup, Herning

Tlf. 22 12 95 53

ibenebrock@gmail.com

Kasserer:

Tove Katstrup,

Karen Blixens Vej 1p, Ikast

Tlf. 40 70 90 51

katstrup@altiboxmail.dk

Ordinære bestyrelsesmedlemmer:

Jutta Jørgensen,

Fællestøften 4, Tjørring, Herning

Tlf. 97 26 80 18

jutta.np@gmail.com

Tytte Vestergaard Olesen,

Laubsvej 15, Herning

Tlf. 25 80 50 67

bentvest@hotmail.dk

Suppleanter:

Birde Lindholm,

Sabroesvej 3D, 4. sal, dør 5, Herning

Tlf. 23 67 76 75

preben.lindholm@mail.dk

Hanne Østergaard,

Østre Kirkevej 36, Herning

Tlf. 20 41 11 40

hanne.bendt@gmail.com

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen

Tlf. 97 41 40 92

» **REGION SYDDANMARK**

ODENSE

Litteratur- og samtalekreds

Kontakt:

Ida Hansen

Tlf. 66 11 23 71

» **REGION SJÆLLAND**

ROSKILDE

Kontakt:

Britta Poulsen

Tlf. 23 46 45 95

britta.poulsen@privat.dk

Kirsten Rudfeld

Tlf. 29 61 28 81

rudfeld@webspeed.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og

planlægger fra gang til gang.

Kontakt:

Lis Timmermann,

Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

» **UDLAND**

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

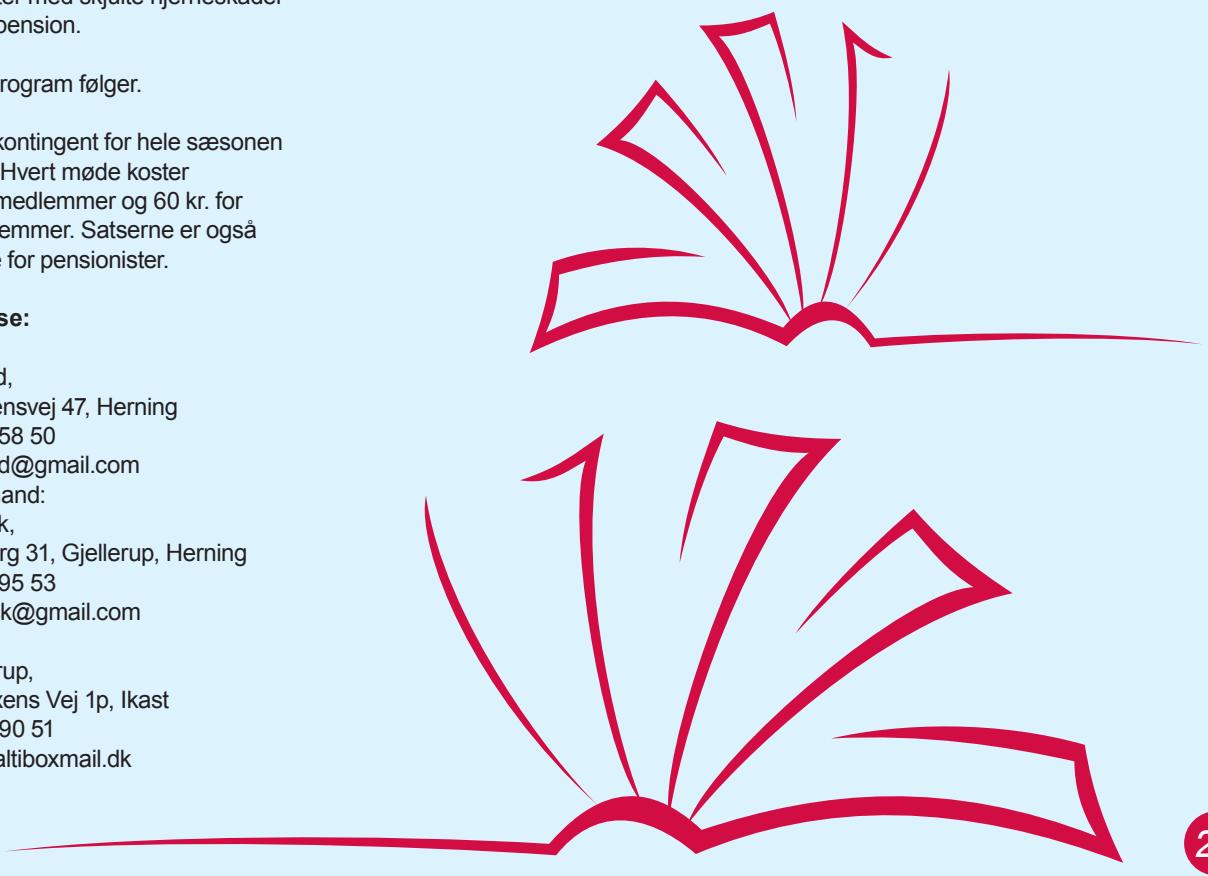
Kontakt:

Rebekka Olsvig,

Jens Kreutzmann Aqq 30,

postboks 575,

3900 Nuuk, Grønland

»Kvindestemmer« 2020:

Eftermiddag fyldt med indlevelse og eftertanke

Lørdag den 14. marts 2020 kl. 11.30-16.00 arrangerer Folkevirke i samarbejde med Kvinder i Musik, Kvindelige Kunstneres Samfund og Dansk Blindesamfunds Kvinder det kunstneriske møde »Kvindestemmer«.

Arrangementet afholdes på »Hotel Cecil«, Niels Hemmingsens Gade 10, 1153 København K.

Det er i år 14. gang, at »Kvindestemmer« bliver præsenteret. Det foreløbige program ser således ud – og ret til ændringer forbeholdes.

Kl. 11.30: Dørene åbnes.

Kl. 11.50: »Kvindestemmer« introduceres af **kunsthistoriker og redaktør Lisbeth Tolstrup.**

Kl. 12.15: Forfatter Mathilde Walter Clark.

Hun opvoksede i Danmark hos sin danske mor, mens somrene blev tilbragt i USA hos sin amerikanske far. I sin anmelderroste roman »Lone Star« kredser hun om familie, tilhørsforhold og om at overvinde enorme afstande. Mathilde Walter Clark går på opdagelse i eksistensens maskinrum og hendes forfatterskab er præget af filosofien.

Hun har fået flere litteraturpriser, bl.a. Årets Fund i 2005, mens romanen »Lone Star« blev nomineret til DRs Romanpris i 2019 og præmieret af Statens Kunstfond.

Kl. 12.50: Komponist og vokalist Randi Pontoppidan.

Randi Pontoppidan, vokalist, komponist og improvisator.

En liveperformance bliver skabt i nuet med stemmen, som Randi Pontoppidan bearbejder elektronisk med filtre, echomaskine og loops. Et spændende lydunivers fanger publikum ind i den menneskelige stemmes dybeste hemmeligheder.

I februar 2019 udkom hendes anmelderroste soloalbum »Rooms«.

Kl. 13.25: Lyriker Mette Moestrup.

Hun er blevet kaldt en af de mest eksperimenterende danske digtere i sin generation. Hos Mette Moestrup finder man bl.a. en undersøgelse af, hvordan ordene og tingene er forbundet og en tematisk behandling af seksualitet, køn, oprindelse, etnicitet og identitet. Det hele er sat ind i en eksperimenterende, legende og fabulerende form, der inddrager alt fra ordspil, montage, anagrammer, grønlandske leveregler og meget andet. Hun har fået Montanas litteraturpris i 2007 og Beatrice Prisen i 2018.

Kl. 14.00: Pause.

Kl. 14.15: Grafiker Annelin Schjødt Pedersen.

Annelin Schjødt Pedersen finder sin inspiration i det stille liv. Hendes motivverden afspejler ofte det underliggende drama. Det usagte. Menneskelige relationer. I hendes arbejder finder man sanselige spor af vækst og fordærv. Elementer i opbrud.

Kl. 14.50: Forfatter Dy Plambeck.

Dy Plambeck fortæller i en uprætentiøs og humoristisk stil med stor sproglig præcision og fascinerende

dybde om skelsættende nedslagspunkter fra livet; barndommen, familielivets kriser, voldsepisoder, krigsdeltagelse og fødsel. Hun vil bl.a. foretage punktnedslag i sin seneste roman »Til min søster«.

Kl. 15.25: Sanger og sangskriver Channe Nussbaum.

Channe Nussbaum har sunget og skrevet musik, siden hun var 14 år. Har optrådt i ind- og udland med et alsidigt repertoire både inden for pop, rock, jazz og viser.

Med sin jødiske baggrund er Channe Nussbaum kendt som fortolker og fornyer af Klezmer-genren. Hun betragtes som en af Skandinavien førende Klezmer-sangerinder.

Se flere oplysninger om de optrædende på www.folkevirke.dk!

Pris: 100 kroner.

Billetter købes ved indgangen.

Café: Der kan købes sandwich, øl, vin, vand, the og kaffe.

Økonomisk støtte fra:

K:

Statens
Kunstfond

Kvindernes Bygning
Folkevirke

Kvindelige Kunstneres Samfund
Københavns Kommunes Musikudvalg
Dansk Musiker Forbund